

Pembangunan Modul Kemahiran Asas Bacaan Al-Quran (Meta-SIQRA')

Development of Al-Quran Basic Reading Skills Module (Meta-SIQRA')

Aminah Mat Yusoff¹, Mohd Hisyam Abdul Rahim^{1*}

¹ Jabatan Pengajian Islam, Pusat Pengajian Umum dan Kokurikulum
Universiti Tun Hussein Onn Malaysia, 86400, Batu Pahat, Johor, MALAYSIA

*Corresponding Author: mdhisyam@uthm.edu.my
DOI: <https://doi.org/10.30880/jqsr.2023.04.02.006>

Maklumat Artikel

Diserah: 5 Oktober 2023
Diterima: 8 November 2023
Diterbitkan: 31 Disember 2023

Kata Kunci

Kemahiran asas membaca al-Qur'an,
Meta-SIQRA', model ADDIE, kanak-
kanak

Abstrak

Kajian ini bertujuan memperkenalkan proses pembinaan modul kemahiran asas bacaan al-Qur'an (Meta-SIQRA') dengan menggunakan model instruksional ADDIE, ditambahbaik dengan model *Somatic, Auditory, Visual & Intellect* (SAVI) serta strategi metakognitif. Modul Meta-SIQRA' ini bertujuan untuk meningkatkan pencapaian kemahiran asas bacaan al-Qur'an dalam kalangan kanak-kanak. Manakala model instruksional ADDIE adalah merupakan satu model panduan reka bentuk dan pembangunan modul Meta-SIQRA'. ADDIE merupakan satu model yang sistematik dapat memandu pembangunan dan penyelenggaraan sesebuah modul untuk mencapai objektif yang diharapkan. Model ADDIE dapat dirungkaikan seperti berikut; *Analysis* (analisis) *Design* (rekabentuk) *Development* (pembangunan), *Implementation* (pelaksanaan) dan *Evaluation* (penilaian). Model ini melibatkan proses berulang dan mempunyai perkaitan di setiap fasa yang berikutnya, yang mana dapatan setiap fasa merupakan permulaan kepada fasa yang berikutnya. Kajian menggunakan pendekatan kuantitatif bagi merekabentuk, membangun dan menilai modul Meta-SIQRA' yang dihasilkan. Pengumpulan data menggunakan teknik Delphi 2 pusingan melalui soal selidik berstruktur yang diubah suai daripada kajian lepas melibatkan 6 orang pakar bidang. Data dianalisa secara deskriptif dengan menggunakan *Statistical Package for Social Science* (SPSS), versi 12.0. Dapatan menunjukkan modul Meta-SIQRA' mempunyai kesahan dan kebolehpercayaan yang tinggi dan bersedia untuk diuji keberkesannya terhadap pencapaian kemahiran asas bacaan al-Quran dalam kalangan kanak-kanak.

Keywords

Al-Qur'an basic reading skills, Meta-SIQRA', ADDIE model, children

Abstract

This study is set to introduce the development of basic al-Qur'an reading skills module (Meta-SIQRA') with ADDIE instructional model, improved with the SAVI (Somatic, Auditory, Visual & Intellect) model along with meta-cognitive strategies. The purpose of the Meta-SIQRA' is to improve the performance of al-Qur'an basic reading skills among children. Meanwhile, the instructional design, ADDIE, is the guiding model for design and development of the Meta-SIQRA' modules. ADDIE is a systematic module that is able to guide modules' development and maintenance for achieving the desired objectives. The ADDIE model consists of the following; Analysis, Design, Development, Implementation, and Evaluation. This is a repetitive model that connects one phase to another, whereby the output of a phase will serve as the input of another phase. This leads to a quantitative approach to design, develop, and evaluate the Meta-SIQRA' modules. Data collection is carried out using Delphi 2 with structured survey modified based on previous works involving 6 field experts. Data is analyzed descriptively with the Statistical Package for Social Science (SPSS) version 12.0. Findings showed that the Meta-SIQRA' modules have high validation and are ready to evaluate al-Qur'an basic reading skills among children.

1. Pendahuluan

Al-Quran datang untuk menghargai makhluk Allah yang tinggal di bumi ini dan memberikannya tugas sebagai khalifah. Sebagai tanda kehormatan dan keutamaan terhadap manusia berbanding makhluk Allah yang lain seperti mana firman Allah SWT dalam surah al-Isra' ayat 70:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

Maksud: Dan sungguh, Kami telah memuliakan anak cucu Adam, dan Kami angkut mereka di darat dan di laut, dan Kami beri mereka rezeki dari yang baik-baik dan Kami lebihkan mereka di atas banyak makhluk yang Kami ciptakan dengan kelebihan yang sempurna. (Surah al-Isra' ayat 70)

Al-Razi (1420) menjelaskan bahawa manusia adalah makhluk yang paling mulia daripada semua haiwan kerana sifat semula jadi yang diciptakan dalam dirinya, seperti akal, pertuturan, dan budi pekerti yang baik. Al-Quran mewakili sebuah buku pendidikan dan persediaan manusia sebagai khalifah (manusia yang mencorak bumi dan mengikuti agama Allah di bumi). Para ulama al-Quran menjelaskan bahawa membaca al-Quran adalah wajib dan terbahagi kepada dua kriteria iaitu wajib *syarie* dan wajib *sinai* (Al-Juraysi, t.th). Wajib *Syar'i* bermaksud sesuatu amalan yang menerima ganjaran pahala apabila dilakukan oleh mukallaf dan berdosa apabila ditinggalkan dengan sengaja. Dalam hukum-hakam pembacaan al-Quran, rukun tilawah, kesalahan-kesalahan dalam pembacaan al-Quran dan martabat pembacaan al-Quran perlu dijaga (Hassan, 2018).

Muhammad Abduh menyatakan bahawa, membaca merupakan suatu ilmu yang berada dalam jiwa yang sihat, namun berlainan dengan pengetahuan kerana ia berada dalam pemikiran manusia. Zulkifli Mohamad al-Bakri (2012) pula menyatakan membaca merupakan permulaan untuk memperolehi ilmu. Membaca dalam bahasa Arab terdiri daripada beberapa perkataan utama iaitu *al-qira'ah*, *tilawah* dan *tartil*. ketiga istilah tersebut terdapat dalam beberapa ayat al-Quran seperti ayat pertama surah al-'Ala, ayat kedua surah al-Juma'ah dan ayat keempat daripada surah al-Muzzammil. Pengertian membaca di dalam al-Quran bukanlah terhad kepada makna tertentu sahaja, namun ia memiliki makna yang sangat luas. Lafaz *Qara'a* menurut Syekh Muhammad Fua'ad Abd al-Baqi' (1364M) diulang sebanyak 87 kali di dalam 41 surah al-Quran, manakala kalimah *tilawah* pula berulang sebanyak 64 kali, begitu itu kalimah *tartil* diulang sebanyak dua kali dalam al-Quran. Secara keseluruhannya kalimah ini didatangkan dalam pelbagai bentuk namun masih berpusat kepada maksud yang sama iaitu berkaitan dengan membaca al-Quran.

Manakala lafaz *Qiraat* pula sangat sinonim dengan proses mempelajari al-Quran. Maksud lafaz ini dari segi bahasa menurut *mu'jam al-Wasith* ialah menghimpun atau membaca. Terdapat juga penjelasan lafaz *qira'at* yang lebih mendalam daripada ulama'-ulama' Islam termasuk Imam Badr al-Din Muhammad az-Zarkasyi (t.th) di dalam kitabnya *al-Burhan Fi Ulu al-Quran* yang menjelaskan bahawa *qira'at* ialah perbezaan lafaz yang terdapat dalam al-Quran termasuk cara menyebut huruf-huruf al-Quran seperti *takhfif*, *tasydid* dan lain-lain. Berdasarkan definisi ini jelas menunjukkan bahawa *qira'at* al-Quran adalah berasal daripada Rasulullah SAW yang diperolehi para sahabat secara langsung dari bacaan Baginda Nabi SAW (Abdul Hadi al-Fadli 1979). Menurut Abdul Hadi lagi, ada juga ulama yang mengaitkan defenisi *qira'at* ini dengan mazhab ataupun Imam *qira'at* yang berperanan sebagai

pakar dalam ilmu berkenaan. Menurut Imam Muhammad Ali as-Shobuni (1985) dalam kitabnya yang terkenal iaitu *al-Tibyan Fi Ulum al-Quran* menjelaskan bahawa qira'at adalah salah satu mazhab (aliran) bacaan al-Quran yang telah dipilih oleh salah seorang Imam Qurra'.

Banyak kelebihan mempelajari dan membaca al-Quran seperti firman Allah SWT dalam surah al-Anfal ayat 2 yang berbunyi:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

Maksud: Sesungguhnya orang-orang yang beriman ialah mereka yang bila disebut nama Allah gemetarlah hati mereka, dan apabila dibacakan ayat-ayat-Nya bertambahlah iman mereka (kerananya), dan hanya kepada Tuhanlah mereka bertawakkal. (Surah al-Anfal 8:2)

Oleh itu dalam konteks kajian ini, Imam *Ibn Khaldun* (t.th) dalam kitab *Muqaddimah* menjelaskan tuntutan mempelajari dan membaca al-Quran perlu bermula seawal usia kanak-kanak:

إِثْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

Maksud: Bacalah serta ikutlah (wahai Muhammad) akan apa yang diwahyukan kepadamu dari al-Quran, dan dirikanlah sembahyang (dengan tekun), sesungguhnya sembahyang itu mencegah dari perbuatan keji dan mungkar; dan sesungguhnya mengingati Allah adalah lebih besar (faedah dan kesannya); dan (ingatlah) Allah mengetahui akan apa yang kamu kerjakan. (Surah al-'Ankabut 29:45)

Ayat di atas menjelaskan bahawa Allah SWT memerintahkan ummat-Nya membaca al-Quran serta mengambil pengajaran serta *i'tibar* dari isi kandungan al-Quran. Membaca al-Quran sangat digalakkan kepada umat Islam sehingga setiap huruf yang dibaca akan diberikan 10 ganjaran kebaikan. Berdasarkan sebuah sesebuah hadith Nabi SAW diriwayatkan oleh Imam Tirmizi yang bermaksud:

Maksud: Daripada Ayub Bin Musa ia berkata aku telah mendengar Abdullah bin mas'ud berkata: Rasulullah sallallahu alaihi wasallam telah bersabda, siapa sesiapa yang membaca satu huruf dari al-Quran, baginya sepuluh kebaikan. Aku tidak bermaksud Alif, lam, mim itu satu huruf, namun huruf Alif satu huruf, huruf lam satu huruf dan mim satu huruf. (Imam Tarmizi: 1975)

Oleh itu pendidik yang merangkumi guru, ibu bapa dan ahli masyarakat mempunyai tanggungjawab penting dalam usaha melahirkan insan seimbang yang bermula daripada saat dilahirkan sehingga dewasa. Allah menciptakan manusia dengan kepelbagaian kecerdasan oleh itu pendidik harus peka membangunkan seseorang itu mengikut kebolehan dan bakat yang ada pada diri masing-masing (Abdullah Nasih Ulwan, 1981).

2. Sorotan Literatur

Sorotan literatur melibatkan proses membaca dan mengambil nota daripada kajian lepas yang berkaitan dengan penyelidikan yang dijalankan. Ia menjadi panduan asas yang menunjukkan jalan kepada pengkaji tentang apa yang ingin dikaji Hasil daripada sorotan kajian lepas ini, kita dapat mengenal pasti jurang pengetahuan yang membawa kita kepada permasalahan kajian. Sorotan literatur ini membantu memberi idea baru kepada pengkaji. Terdapat banyak kajian yang telah dijalankan oleh pengkaji yang lepas berkenaan teknik dan kaedah menguasai bacaan al-Qur'an, namun kajian perbandingan yang dibuat terhadap keberkesanan kaedah Iqra' masih kurang.

Kajian Kusniya & Arif Muchyidin (2013) yang bertajuk Pengaruh Penerapan Model Pembelajaran SAVI (*Somatic, Auditory, Visual, and Intellectual*) Terhadap Kemampuan Berpikir Geometri Siswa (Studi Eksperimental Terhadap Siswa Kelas VII SMP Negeri 1 Gegesik Cirebon Pada Pokok Bahasan Bangun Ruang Sisi Datar) dalam kajian ini menjelaskan bagaimana pengaruh pembelajaran SAVI (*Somatic, Auditory, Visual, and Intellectual*) dapat membantu pelajar menguasai konsep Geometri. Hasil dapatan kajian mendapati pelajar yang menggunakan model pembelajaran SAVI (*Somatic, Auditory, Visual, and Intellectual*) menunjukkan pencapaian yang lebih baik berbanding kumpulan pelajar yang menggunakan kaedah pembelajaran biasa.

Kajian Norsyida Md Zin, Sedek Ariffin & Norhidayah Yusoff (2014) yang bertajuk "Keberkesanan Teknik Iqra' dan Al-Baghdadi: Suatu Perbandingan" memfokuskan kepada teknik *Iqra'* dan teknik *Al-Baghdadi* yang digunapakai dan berkembang dengan pesat di dalam sistem pendidikan bacaan al-Qur'an di Malaysia masakini. Pemilihan kedua-dua teknik di dalam kajian ini adalah kerana teknik *Iqra'* merupakan teknik mengajar al-Qur'an yang secara rasminya digunakan di dalam sukatan Kurikulum Bersepadu Sekolah Rendah (KBSR) dan Kurikulum Standard Sekolah Rendah (KSSR) di semua sekolah-sekolah rendah di seluruh Malaysia. Manakala teknik *Al-Baghdadi* yang diasaskan oleh Ustaz Jalaluddin bin Hassanuddin daripada Batu Caves, Selangor pula merupakan teknik membaca al-Qur'an alternatif dan terbaru yang kini sudah pun mempunyai hampir 300,000 pelajar serta

memiliki 471 cawangan Al-Baghdadi Learning Centre (ALC) di seluruh Negara. Kajian ini memberi penumpuan terhadap kajian perbandingan di antara dua teknik belajar membaca al-Qur'an ini. Pengkaji juga turut memuatkan juga lima lagi teknik belajar membaca al-Qur'an iaitu teknik *Baghdadiyyah*, *Qiraati*, *Hattawiyah*, *al-Barqy* dan *al-Matien*. Tumpuan juga turut diberikan kepada metodologi atau kaedah bacaan al-Qur'an yang diaplikasikan menerusi teknik *Iqra'* dan *Al-Baghdadi* dalam proses pengajaran dan pembelajaran. Sudah pastinya kedua-dua teknik yang dikaji ini mempunyai kelainannya. Pengkaji ini turut melakukan sedikit kelainan dalam kajian ini di mana ujian bacaan al-Qur'an terhadap responden-responden dilakukan dengan menggunakan kedua-dua teknik *Iqra'* dan *Al-Baghdadi* untuk mengukur tahap keupayaan mereka membaca al-Qur'an dengan baik di samping mengambil kira hukum Tajwid.

Kajian Nor Musliza dan Mokmin (2015) bertajuk Pembelajaran al-Qur'an Berasaskan Teknik Dan Gaya Pembelajaran Vak (Visual, Auditori Dan Kinestetik) pula memfokuskan kepada pemilihan gaya pembelajaran VAK (Visual Auditori Kinestetik) yang mampu menyokong keperluan individu yang berbeza dari segi gaya pembelajaran dalam pembelajaran al-Qur'an. Kajian ini adalah menggunakan pendekatan kualitatif yang berbentuk eksperimen iaitu bertujuan mengetahui samada wujud pengaruh yang signifikan penggunaan model gaya pembelajaran VAK terhadap hafalan dan pemahaman al-Qur'an iaitu antara kelompok eksperimen (yang menggunakan model gaya pembelajaran VAK) dengan kelompok kawalan (yang tidak menggunakan model gaya pembelajaran VAK) ke atas pelajar. Hasil kajian ini dijangka mampu memastikan proses pembelajaran al-Qur'an khususnya hafalan dan kefahaman al-Qur'an mencapai tahap optimum individu dan mengekalkannya dalam ingatan.

Kajian Nurfadilah dan Muhammad Mustaqim (2013) yang bertajuk "Penguasaan Kemahiran Bacaan al-Qur'an Dalam Program j-QAF: Kajian Kes di Sekolah Kebangsaan Dato' Demang Hussin, Melaka" membincangkan tahap penguasaan bacaan al-Qur'an dalam kalangan pelajar Tahun Enam yang mengikuti proses pengajaran dan pembelajaran program j-QAF di Sekolah Kebangsaan Dato' Demang Hussin, Melaka. Seramai 130 orang responden dipilih secara rawak mudah serta diuji tahap bacaan al-Qur'an mereka. Hasil kajian dan analisis dapatan ujian bacaan al-Qur'an yang dijalankan menunjukkan seramai 75 orang pelajar boleh membaca al-Qur'an dengan lancar dan bertajwid, 17 orang pelajar boleh membaca secara sederhana dan kurang bertajwid serta 38 orang pelajar lemah dalam membaca al-Qur'an.

Kajian yang dijalankan oleh Mohamad Naim Mat Salleh (2008) dalam Norsyida, Sedek & Norhidayah (2014) yang bertajuk "Pencapaian Tilawah al-Qur'an Melalui Program j-QAF Bagi Murid-murid Sekolah Rendah Daerah Setiu, Terengganu" bertujuan mengenalpasti tahap pencapaian kemahiran asas tilawah al-Qur'an dan tahap buta huruf al-Qur'an berasaskan penggunaan kaedah *Iqra'* melalui program j-QAF dalam kalangan murid-murid tahun satu sekolah-sekolah rendah kebangsaan di daerah Setiu, Terengganu. Kajian yang dijalankan adalah dalam bentuk tinjauan yang menggunakan soal selidik, rekod pencapaian dan temubual sebagai alat mengumpul maklumat. Kajian ini melibatkan seramai 193 orang murid dan 16 orang guru dari lima buah sekolah rendah kebangsaan daerah Setiu, Terengganu. Dapatan utama kajian beliau menunjukkan hanya 10.9% murid boleh membaca al-Qur'an, manakala 89.1% tidak boleh membaca al-Qur'an. Ini menunjukkan pengajaran dan pembelajaran tilawah al-Qur'an berasaskan kaedah *Iqra'* tidak dilaksanakan sebaiknya sebagaimana saranan pengasas kaedah tersebut. Menurutnya lagi, objektif tilawah al-Qur'an di bawah program j-QAF yang mahukan semua murid tahun satu pada enam bulan pertama menguasai kemahiran membaca al-Qur'an masih belum dicapai.

Begitu juga kajian yang dijalankan oleh Mohd Alwi Yusoff, Adel M Abdulaziz dan Ahmad Kamel Mohamed (2003), Kolej Universiti Islam Malaysia bertajuk "Keberkesanan *Iqra'* Sebagai Kaedah Pembelajaran Membaca al-Qur'an" bertujuan untuk melihat keberkesanan kaedah *Iqra'* sebagai kaedah pembelajaran membaca al-Qur'an di sekolah-sekolah di Malaysia. Kajian tersebut telah dilakukan di 27 buah sekolah di beberapa buah negeri di bawah Kementerian Pendidikan Malaysia dan 6 buah sekolah agama swasta. Hasil kajiannya menunjukkan bahawa penggunaan kaedah *Iqra'* pada umumnya memberi kesan yang baik terhadap pencapaian pengajaran dan pembelajaran al-Qur'an di sekolah rendah kebangsaan.

Asrol Hasan (2012) menjalankan kajian berkaitan *Iqra'* bertajuk "Fun *Iqra'* – Alat Bantu Mengajar Baru Di Dalam Pembelajaran Asas al-Qur'an Untuk Kanak-Kanak Pra Sekolah". Kajian difokuskan kepada Pembelajaran Asas Tilawah al-Qur'an iaitu pengenalan kepada huruf-huruf tunggal hijaiyyah terhadap kanak-kanak pra sekolah dengan mengadaptasi kaedah *Iqra'* dan belajar sambil bermain. Pendekatan ini menurut dapatan kajian ini bukan hanya menambah pemahaman tetapi memberi lebih keseronokan di dalam kelas tanpa mengalami sebarang tekanan sepanjang proses pembelajaran. Pengkaji juga berjaya merekabentuk alat bantu mengajar baru yang berbentuk permainan pendidikan iaitu "FUN IQRA'" yang lebih merujuk kepada buku *Iqra'* 1 agar mereka boleh mengenal, membaca dan mengeja huruf-huruf tunggal hijaiyyah dengan lebih lancar.

Alat bantu mengajar ini telahpun diuji di dua buah pra sekolah swasta yang dipilih sekitar kawasan Lembah Kelang. Kaedah kajian eksperimen telah dijalankan kepada 40 kanak-kanak pra sekolah berusia empat dan lima tahun di mana 20 daripadanya didedahkan kepada kaedah belajar melalui bermain. Tiga jenis penilaian telah digunakan pada kanak-kanak ini iaitu secara sumatif (*pre-test/post-test*) dan penilaian formatif untuk pemerhatian pengkaji di dalam kelas. Dapatan kajian menunjukkan bahawa pemahaman yang cepat dari

kumpulan eksperimen di kedua-dua buah prasekolah pilihan dengan perbandingan ujian awal (*pre-test*) kepada ujian akhir (*post-test*) selepas menggunakan permainan berbentuk pendidikan “FUN IQRA”.

Kajian berkaitan Iqra’ juga berkembang dengan meluas di Indonesia khususnya disebabkan kaedah *Iqra’* ini sememangnya berasal usul dari sana. Antara kajian berkaitan ialah yang dijalankan oleh Marlina Marzuki (2012) yang bertajuk “Kemampuan Pengenalan Huruf Hijaiyyah Pada Santri Yang Belajar Baca-Tulis al-Qur’an Dengan Metode Iqra’”. Beliau mengkaji kemampuan pengenalan huruf-huruf hijaiyyah kepada pelajar aliran agama yang mempelajari kemahiran membaca al-Qur’an melalui teknik *Iqra’*. Seramai 40 orang pelajar berumur di antara 10 hingga 12 tahun terlibat dalam kajian ini. Hasil kajian mendapati ramai peserta yang menggunakan teknik *Iqra’* tidak mampu menyebut nama-nama huruf hijaiyyah dengan betul sekalipun mereka telah mampu membaca al-Qur’an dengan baik.

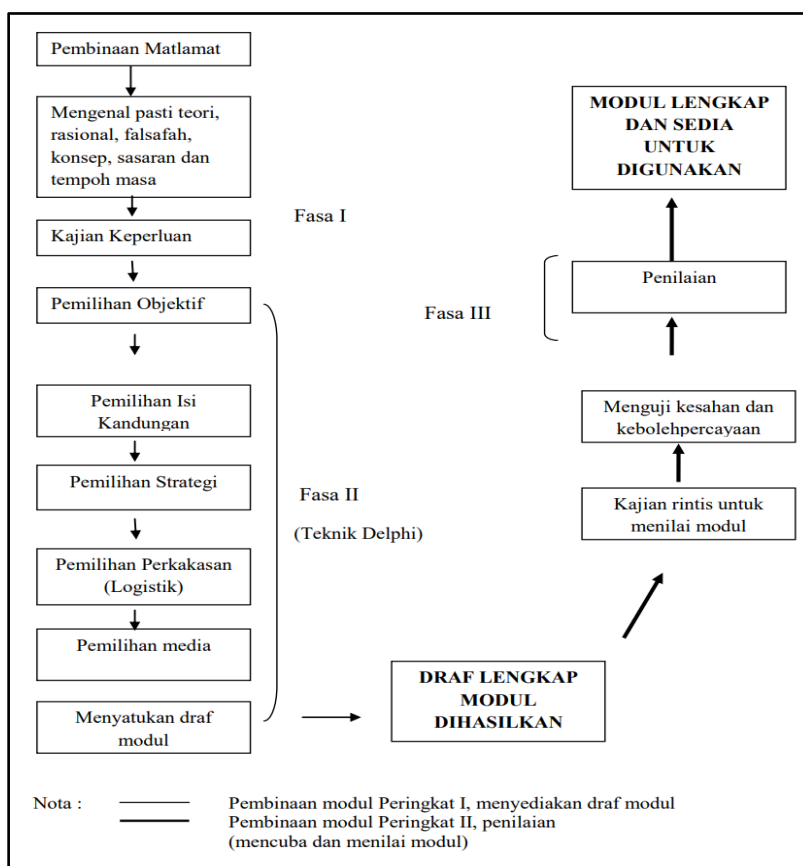
3. Metodologi Kajian

Kaedah pengumpulan data bagi fasa reka bentuk dan pembangunan modul ialah menggunakan borang soal selidik skala 4 likert yang mendapat pengesahan daripada 3 orang pakar yang terdiri daripada pensyarah di Universiti Tun Hussien Onn Malaysia, 2 orang guru cemerlang Pendidikan Islam dan juga pakar pembina modul KPM. Soal selidik ini ditadbir sendiri oleh pengkaji terhadap 7 orang pakar melalui teknik Delphi dua pusingan. Tujuh orang pakar yang terdiri daripada 4 orang pensyarah, seorang pegawai di Pejabat Pelajaran Daerah (PPD) Batu Pahat dan 2 orang guru cemerlang. Hasil dapat fasa reka bentuk dan pembangunan akan digunakan untuk fasa yang ketiga iaitu fasa pelaksanaan dan penilaian. Corak teknik Delphi digunakan kerana teknik ini merupakan kaedah yang terbaik untuk memperolehi persetujuan pakar dalam menentukan elemen-elemen yang boleh dimasukkan dalam merekabentuk sesuatu model (Norlidah Alias, 2010).

Dalam fasa pembangunan didasari oleh model pembinaan ADDIE dalam pembangunan modul, dalam fasa reka bentuk dan pembangunan modul. Kajian ini mempunyai dua peringkat iaitu;

1. Peringkat penyediaan draf modul
2. Peringkat mencuba dan menilai modul.

Peringkat 1 mempunyai 9 langkah bermula dengan pembinaan matlamat dan diakhiri dengan penyatuan draf modul. Ia dikenali sebagai draf modul kerana belum dibuktikan kesahan dan kebolehpercayaan. Rajah 1 menunjukkan model pembinaan modul ADDIE bagi Meta-SIQRA’.

Rajah 1 Adaptasi model pembinaan modul ADDIE bagi Meta-SIQRA’

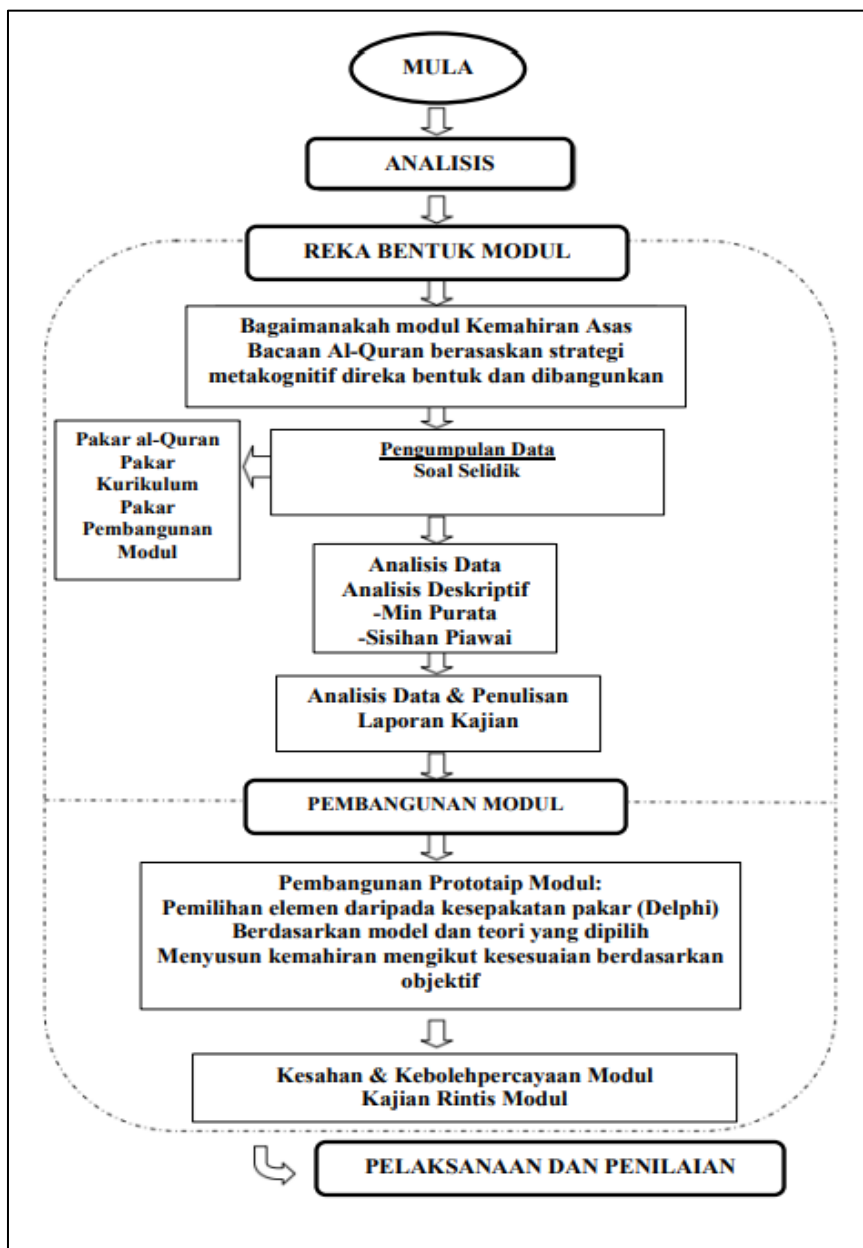
- a) **Pembinaan Matlamat.** Pada bahagian ini, pengkaji menentukan secara umum tujuan pembangunan modul yang memfokuskan kepada pembelajaran asas al-Quran berasaskan strategi metakognitif. Kandungan modul disusun berdasarkan kemahiran yang terdapat dalam buku Iqra'. Terdapat 21 tajuk yang telah Disusun dalam modul Meta-IQRA'. Ia bermula dengan huruf hijaiyyah yang berbaris fathah sehinggalah kepada penguasaan ayat al-Quran yang mempunyai pelbagai baris dan tanda.
- b) **Mengenalpasti teori, rasional, falsafah, konsep, sasaran dan tempoh masa sebelum reka bentuk dan pembangunan modul Meta-IQRA'.** Pengkaji telah mengenalpasti teori-teori dan model yang terlibat dalam modul ini iaitu teori Ibn Khaldun, teori metakognitif, model SAVI dan model Iqra' as'ad Humam. Kesemua teori dan model tersebut diintegrasikan bagi menghasilkan modul yang berkualiti. Pengkaji telah mengenalpasti teori-teori dan model yang terlibat dalam modul ini iaitu teori Ibn Khaldun, teori metakognitif, model SAVI dan model Iqra' as'ad Humam. Kesemua teori dan model tersebut diintegrasikan bagi menghasilkan modul yang berkualiti.
- c) **Kajian keperluan.** Kajian keperluan dibuat merujuk kepada dapatan fasa pertama, analisis keperluan. Dapatan fasa pertama diinterpretasikan dan dirumuskan dalam pembangunan modul Meta-IQRA'. Dapatan analisis keperluan akan menjurus kepada pembinaan elemen-elemen dalam modul.
- d) **Menetapkan objektif.** Modul Meta-SIQRA' yang dibangunkan perlu menyenaraikan objektif tertentu. Pemilihan objektif yang sesuai dipilih menggunakan panel pakar melalui teknik Delphi dua pusingan. Pemilihan objektif penting kerana ia menentukan isi kandungan sesuatu modul dan pemilihan strategi serta aktiviti-aktiviti pembelajaran yang sesuai.
- e) **Pemilihan isi kandungan.** Setelah membuat pemilihan objektif modul Meta-IQRA', teknik Delphi dua pusingan juga menyenaraikan pemilihan isi kandungan modul. Model motosikal merujuk kepada Iqra' yang telah dihasilkan oleh as'ad human. Teori Metacognitif dan adalah teori yang mendasari aspek pembelajaran yang ada di aplikasikan dalam strategi dan aktiviti pembelajaran modul. manakala teori kecerdasan pelbagai dan konstruktivisme memfokuskan kepada pembelajaran asas al-Quran. Tiga teori pembelajaran ini digabungkan dalam strategi dan aktiviti yang terdapat di dalam modul Meta-IQRA'.
- f) **Pemilihan Strategi.** Serusnya adalah pembinaan seperti pembelajaran yang sesuai diterapkan dalam modul Meta-IQRA'. Pemilihan Strategi ini ditetapkan hasil dapatan persepakatan panel pakar menerusi teknik Delphi 2 pusingan. Pemilihan strategi juga selari dengan teori ajaran yang mendasari kajian ini iaitu teori metakognitif, teori kecerdasan pelbagai dan teori konstruktivisme. Strategi merupakan pelbagai kaedah dan teknik pembelajaran (Pusat Perkembangan Kurikulum 2001). Antara strategi yang selari dengan teori pembelajaran adalah pembelajaran sendiri, strategi berperingkat, bimbingan guru perbincangan dan penyoalan.
- g) **Pemilihan logistik.** Langkah ini merujuk kepada pemilihan material yang digunakan dalam menghasilkan bahan pembelajaran dalam pembelajaran modul Meta-IQRA'. Pemilihan perkakasan atau material mengikut persepakatan panel pakar tersebut juga melibatkan teknik Delphi 2 pusingan. Aspek ini juga melibatkan aspek bahan bantu modul yang boleh melancarkan pelajaran dan pembelajaran modul.
- h) **Pemilihan media.** Dalam Langkah ini pemilihan media merujuk bahan media yang digunakan untuk dimasukkan ke dalam modul pembelajaran. Pakar mencadangkan pakar pembangunan mencadangkan modul dimasukkan dengan gambar-gambar yang menarik mampu memberi motivasi kepada kanak-kanak untuk mempelajari asas al-Quran.
- i) **Menyatukan draf modul Meta-IQRA'.** Kesemua langkah selesai dan dapatan teknik Delphi dirumuskan, maka draf model disatukan dan dibangunkan. Langkah ini mengambil masa yang panjang kerana ia memerlukan penelitian dan mengambil kira beberapa aspek penting dalam membangunkan modul ini.

Kajian ini memfokuskan kepada pembelajaran asas al-Quran yang melibatkan kanak-kanak yang berumur antara 10 sehingga 12 tahun. Kajian ini melibatkan pembelajaran asas al-Quran yang dimulai dengan huruf hijaiyyah tunggal berbaris fathah sehingga kepada bacaan ayat al-Quran yang mempunyai pelbagai baris dan tanda yang disusun mengikut tema. Pembangunan prototaip modul melibatkan pembinaan isi kandungan modul, strategi dan aktiviti yang disusun mengikut aras kemahiran. Rajah 2 menunjukkan carta alir fasa reka bentuk dan pembangunan Modul Meta-IQRA'.

3.1 Kaedah Pengumpulan Data

Kaedah pengumpulan data bagi fasa reka bentuk dan pembangunan modul ialah menggunakan borang soal selidik skala 4 likert yang mendapat pengesahan daripada 3 orang pakar yang terdiri daripada pensyarah di Universiti Tun Hussien Onn Malaysia, 2 orang guru cemerlang Pendidikan Islam dan juga pakar pembina modul KPM. Soal selidik ini ditadbir sendiri oleh pengkaji terhadap 7 orang pakar melalui teknik Delphi dua pusingan.

Tujuh orang pakar yang terdiri daripada 4 orang pensyarah, seorang pegawai di Pejabat Pelajaran Daerah (PPD) Batu Pahat dan 2 orang guru cemerlang. Hasil dapat fasa reka bentuk dan pembangunan akan digunakan untuk fasa yang ketiga iaitu fasa pelaksanaan dan penilaian.

Rajah 2 Carta alir fasa reka bentuk dan pembangunan modul Meta-SIQRA'

3.2 Populasi dan Sampel Kajian

Fasa reka bentuk dan pembangunan modul melibatkan 7 orang pakar bidang. Pakar penilai yang pertama merupakan Pengarah Akademi Pengajian Universiti Malaya. Beliau terlibat secara langsung dalam bidang penerbitan jurnal dan pernah memegang jawatan sebagai ketua editor Jurnal AFKAR (2006-2009 & 2010-2012). Pernah menjadi felo penyelidik di Georgetown University, Washington DC (2001), University of Paris 7, Paris (2009) dan Leiden University, The Netherlands (2010). Dari segi khidmat perundingan, beliau dilantik sebagai Ahli Jawatankuasa Dilantik Majlis Raja-Raja Muzakarah Majlis Kebangsaan Bagi Hal Ehwal Ugama Islam Malaysia (MKI) (2017-2022), Ahli Panel Pakar Akidah JAKIM (2013-2021), Panel Kajian Akidah Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) (2005-2013) dan lain-lain lagi. Beliau pernah menerbitkan beberapa buku ilmiah dan makalah dalam beberapa jurnal ilmiah peringkat kebangsaan dan antarabangsa. Kebanyakan bukunya diterbitkan oleh Penerbit Universiti Malaya.

Manakala pakar yang kedua merupakan seorang pensyarah kanan di Institut Pendidikan Guru Kampus Pendidikan Islam, Bangi, Selangor. Terlibat dalam penulisan buku, jurnal dan modul. Pernah menghasilkan inovasi dalam asas bacaan al-Quran yang bertajuk “Kit alif lam meningkatkan penguasaan murid tahun 1 untuk membeza dan menyebut kalimah alif lam qamariah dan ali lam syamsiah”. Pakar yang ketiga merupakan pensyarah kanan Jabatan Pengajian Islam Universiti Tun Hussien Onn Malaysia yang merupakan pemegang Ijazah Dr Falsafah dalam bidang al-Quran dan As-Sunnah Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM).

Pakar yang keempat ialah pengasas kepada Visionary Leadership Consultancy (VLC) dan mempunyai kepakaran yang luas dalam bidang kurikulum & pengajaran serta pendidikan dan tamadun Islam. Beliau pernah menghasilkan jurnal yang berkaitan dengan kemahiran pembelajaran al-Quran untuk pelajar Sekolah Teknik Batu Pahat dan sekarang beliau bertugas sebagai pensyarah di Universiti Islam Sharif Ali, Brunei.

Manakala pakar penilai yang kelima merupakan pegawai di Unit Sumber dan Teknologi Pendidikan PPD Batu Pahat. Beliau banyak terlibat dengan pembinaan modul pembelajaran dalam Pendidikan Islam di peringkat Kementerian Pendidikan Malaysia. Panel seterusnya merupakan guru cemerlang Pendidikan Islam Sekolah Jenis Kebangsaan Cina (SJKC) Lai Meng, Bandar Bukit Jalil, Kuala Lumpur. Beliau telah dilantik sebagai Munsyi Dewan (Jawi) DBP dan bergiat aktif sebagai panel penulis buku teks JAKIM. Beliau juga panel penyemak ejaan buku teks JAKIM serta jurulatih utama Jawi KPM. Panel ketujuh merupakan guru cemerlang pendidikan Islam yang mempunyai pengalaman mengajar al-Quran selama 16 tahun. Beliau juga merupakan mentor kepada guru Pendidikan Islam daerah Kluang.

3.3 Instrumen Kajian

Teknik Delphi dua pusingan dalam kajian ini melibatkan tiga peringkat, peringkat pembentukan instrumen Delphi, Delphi pusingan pertama dan Delphi pusingan kedua. Dalam fasa reka bentuk, instrumen soal selidik melibatkan teknik Delphi 2 pusingan. Pengajian diubahsuai berdasarkan contoh soal selidik daripada kajian Delphi. Feridah Mohd Nazar 2003; Rusilawati Othman 2007; Zaharah Hussin, 2008; Ahmad Sobri Shuib, 2009; Norlidah Alias 2010). Penilaian pakar diminta menilai soal selidik empat skala likert (1= sangat tidak setuju, 2= tidak setuju 3 = setuju dan 4 = sangat setuju) seperti yang terdapat dalam jadual 1. Soal selidik ini dibina berdasarkan dapatan fasa analisis berdasarkan model pembinaan modul ADDIE.

Soal selidik dalam peringkat pembentukan instrumen Delphi merupakan soal selidik berstruktur yang digabungkan dengan soalan terbuka untuk mendapatkan maklumat tentang reka bentuk modul Meta-SIQRA' di kalangan kanak-kanak. Ia merangkumi objektif pembelajaran, kandungan modul, kebergunaan, fleksibiliti, persembahan, dan penilaian. Di hujung setiap soalan ditunjukkan nilai mode yang diperolehi. Skor median untuk setiap item ditanda "x" pada skalanya. Panel dikehendaki mempertimbangkan semula keputusan tersebut dan menilai semula menggunakan 4 skala likert.

Jadual 1 Skala Likert 4 mata

Nilai Skor	1	2	3	4
Perkara Skala	Sangat Tidak Setuju (STS)	Tidak Setuju (TS)	Setuju (S)	Sangat Setuju (SS)

Dalam borang soal selidik, responden perlu menandakan jawapan pilihan mereka mengikut nombor yang sesuai berdasarkan skala Likert yang telah disediakan. Jadual 2 menunjukkan tafsiran mengenai skala Likert yang digunakan. Dalam kajian ini, soal selidik direka bentuk dengan menggunakan skala Likert 4 mata. Skala Likert ini dipilih kerana ia ini mudah dibina serta dikawal oleh pengkaji dan kebanyakan responden sudah biasa dengan penggunaan skala Likert ini.

Jadual 2 Konstruk yang terdapat dalam soal selidik

Bil.	Bahagian	Sub-Bahagian	Item
A	Penilaian kualiti modul	Objektif Pengajaran	5
		Isi kandungan modul	21
		kebergunaan	5
B	Potensi keberkesanan	Fleksibiliti	2
		Persembahan	5
		Penilaian	4
C	Kepuasan keseluruhan	Rumusan kepuasan modul	15

Konstruk di dalam soal selidik berkenaan tebahagi kepada bahagian A, B dan C. Bahagian A merupakan penilaian kualiti modul yang mempunyai 3 sub konstruk iaitu objektif pengajaran, isi kandungan modul dan juga kebergunaan. Bahagian B adalah potensi keberkesanan yang mengandungi item kebergunaan, fleksibiliti, persembahan dan penilaian. Bahagian C pula melibatkan kepuasan keseluruhan modul.

3.4 Analisis Data

Borang soal selidik yang dikemukakan kepada responden memerlukan kepada pemilihan jawapan dengan jawapan pilihan mereka mengikut nombor yang sesuai berdasarkan skala Likert yang telah disediakan. Dalam kajian ini, soal selidik direka bentuk dengan menggunakan skala Likert 4 mata. Skala Likert ini dipilih kerana ia ini mudah dibina serta dikawal oleh pengkaji dan kebanyakan responden sudah biasa dengan penggunaan skala Likert ini. Tafsiran skor penilaian bagi data adalah merujuk kepada jadual 3 di mana skor antara 1.00 – 2.33 adalah pada tahap rendah, 2.34 – 3.66 adalah sederhana dan 3.67 - 4.00 adalah tinggi.

Jadual 3 Ukuran tahap skor min (Abdul Ghafar, 1999)

Skor Min	Tahap Penguasaan Kemahiran
1.00 – 2.33	Rendah
2.34 – 3.66	Sederhana
3.67 – 4.00	Tinggi

Pada pusingan pembentukan instrumen Delphi, responden akan diberikan soalan berfoto yang digabungkan dengan soalan terbuka untuk mendapatkan maklumat berdasarkan objektif kajian :

1. Untuk mengenal pasti keperluan reka bentuk modul kemahiran asas bacaan al-Quran dalam kalangan kanak-kanak.
2. Untuk membina reka bentuk modul kemahiran asas bacaan al-Quran dalam kalangan kanak-kanak.

Apabila semua data pusingan pembentukan instrumen Delphi diperolehi, ia dianalisis untuk digunakan bagi pusingan pertama Delphi. Item item dibina berdasarkan pandangan pakar dalam pusingan tersebut. Untuk pusingan pertama Delphi, soal selidik dihantar secara bersemuka. Sebelum soalan pusingan pertama dan pi diberikan, pengkaji terlebih dahulu menghubungi pakar melalui e-mel atau telefon. Ini adalah untuk makluman kepada mereka bahawa soalan pusingan kedua akan dihantar melalui e-mel atau secara pos dan meminta mereka menyemakannya.

Dalam pusingan kedua Delphi, pengkaji menyenaraikan soalan pernyataan yang mendapat rating tertinggi dan soalan disusun mengikut rating bagi setiap bahagian. Di hujung setiap soalan menunjukkan median yang diperolehi, skor median untuk setiap item ditandakan x pada skalanya. Panel dikehendaki mempertimbangkan semula keputusan tersebut dan menilai semula ke menggunakan skala likert. Perkara yang paling penting diberikan perhatian dalam menggunakan penggunaan teknik Delphi ialah pemilihan pakar.

4. Kesahan dan Kebolehpercayaan Modul

Kesahan dan kebolehpercayaan modul dapat dilihat pada konstruk rumusan kepuasan modul yang mempunyai 18 item, setelah disemak oleh pakar 3 item digugurkan dan 15 item dikekalkan. Item Ca1 hingga Ca4 ini mengandungi kejelasan matlamat modul, kesesuaian modul kepada kanak-kanak, isi kandungan mudah difahami, isi kandungan modul ini mengandungi semua maklumat asas yang perlu diketahui oleh murid mendapat min purata 3.80 manakala Ca5 dan C6 iaitu kandungan modul ini mudah disampaikan kepada murid, isi kandungan modul ini dapat diadaptasikan kepada murid yang terdiri daripada pelbagai kategori latar belakang telah mendapat min purata 4.00. seterusnya Ca7 telah mendapat komentar daripada panel tentang penggunaan fleksibel perlu diubah kepada perkataan mudah kerana modul ini bersesuaian dengan tahap kanak-kanak.

Penyediaan isi kandungan modul ini membolehkan guru dan ibu bapa mudah untuk merancang pengajaran dan pembelajarannya, aktiviti yang dirancang adalah bersesuaian dengan objektif pengajaran modul ini, garis panduan penggunaan dan susun atur muka surat modul adalah terancang bagi memudahkan guru dan ibu bapa menggunakannya, modul ini memberi peluang kepada murid untuk melatih kemahiran yang lengkap oleh guru dan ibu bapa, item Ca11 modul ini boleh diaplikasikan secara bersendirian dan merentas kurikulum mendapat min purata yang paling rendah iaitu 3.40 berbanding item lain yang keseluruhannya 3.80 seperti yang terdapat dalam Jadual 4..

Jadual 4 Item statistik deskriptif rumusan kepuasan modul

Item	N	Min.	Max.	Mean	Std. Dev.
Matlamat modul jelas	7	3	4	3.80	.447
Matlamat modul adalah sesuai untuk kanak-kanak	7	3	4	3.80	.447
Isi kandungan mudah difahami	7	3	4	3.80	.447
Isi kandungan modul ini mengandungi semua maklumat asas yang perlu diketahui oleh kanak-kanak	7	3	4	3.80	.447

Jadual 4 Item statistik deskriptif rumusan kepuasan modul (samb.)

Item	N	Min.	Max.	Mean	Std. Dev.
Kandungan modul ini mudah disampaikan kepada kanak-kanak.	7	4	4	4.00	.000
Isi kandungan modul ini dapat diadaptasikan kepada kanak-kanak yang terdiri daripada pelbagai kategori latar belakang.	7	4	4	4.00	.000
Penyediaan isi kandungan modul ini membolehkan pengguna mudah untuk merancang aktiviti.	7	3	4	3.80	.447
Aktiviti yang dirancang adalah bersesuaian dengan objektif pengajaran modul ini.	7	3	4	3.80	.447
Garis panduan penggunaan dan susun atur muka surat modul adalah terancang bagi memudahkan penggunaannya.	7	3	4	3.80	.447
Modul ini memberi peluang kepada murid untuk melatih kemahiran yang lengkap oleh pengguna.	7	3	4	3.60	.548
Modul ini boleh diaplikasikan secara bersendirian dan merentas kurikulum.	7	3	4	3.40	.548
Modul ini berfungsi sebagai bahan pembelajaran untuk kanak-kanak	7	3	4	3.60	.548
Keseluruhan modul ini adalah berkualiti	7	3	4	3.80	.447
Modul ini sesuai digunakan oleh ibu bapa.	7	3	4	3.80	.447
Modul ini sesuai digunakan oleh ibu bapa guru dan Kementerian Pendidikan Malaysia (KPM)	7	3	4	3.80	.447
Valid N (listwise)	7				

Jadual 5 menunjukkan skor min yang diperolehi daripada item rumusan kepuasan modul secara keseluruhan. Secara purata skor yang diperolehi dalam item ini adalah 3.80. Secara keseluruhan kesahan dan kebolehpercayaan modul Meta-SIQRA' berada pada tahap yang tinggi.

Jadual 5 Kesahan dan kebolehpercayaan modul

Bil.	Bahagian	Sub-Bahagian	Item	Mean
A	Penilaian kualiti modul	Objektif Pengajaran	5	4.00
		Isi kandungan modul	21	3.80
		kebergunaan	5	4.00
B	Potensi keberkesanan	Fleksibiliti	2	3.90
		Persembahan	5	4.00
		Penilaian	4	3.90
C	Kepuasan keseluruhan	Rumusan kepuasan modul	15	3.80

Oleh itu keputusan keseluruhan skor min purata yang diperolehi dalam jadual 3.2 di atas menunjukkan kesahan reka bentuk dan pembangunan Modul Meta-SIQRA' berada pada tahap yang tinggi dan bersedia untuk digunapakai.

5. Penutup

Fasa reka bentuk dan pembangunan modul melibatkan teknik Delphi 2 pusingan. Tujuh pakar penilai yang mempunyai kepakaran dalam bidang al-Quran, pakar kurikulum dan juga pembangunan modul telah terlibat dalam fasa ini. Data fasa ini menggunakan analisa deskriptif melalui min purata untuk melihat persetujuan pakar terhadap item yang terdapat dapat soal selidik dengan menggunakan skala likert 4 mata. Secara keseluruhan kesahan dan kebolehpercayaan modul Meta-SIQRA' berada pada tahap yang tinggi. Usaha meningkatkan penguasaan kemahiran al-Qur'an dalam kalangan murid dan pelajar sekolah oleh guru Pendidikan Islam di negara ini tidak akan pernah berhenti sekalipun kualiti pendidikan agama semakin meningkat sehari demi sehari dengan

peningkatan kecanggihan teknologi dan kewujudan pelbagai gajet. Hal ini disebabkan teknologi dan gajet tidak sama sekali dapat menggantikan seorang guru yang mempunyai pelbagai kelebihan dalam bentuk fizikal, emosi, rohani dan intelektual.

Pendidikan Islam dan khususnya pendidikan al-Qur'an adalah satu bidang yang menghendaki para guru memberikan khidmat dalam bentuk yang menyeluruh dan bersepadu. Mereka bukan sahaja perlu mendidik anak murid mereka untuk lulus dalam peperiksaan dengan mendapat kecemerlangan A atau A+ malahan juga lebih penting ialah menyuntik nilai-nilai kerohanian dan keikhlasan dalam diri murid mereka. Pendidikan al-Qur'an adalah berbentuk "dari buaian sehingga ke liang lahad". Kepentingannya tidak terhenti dengan tamatnya seseorang murid daripada pembelajaran di sekolah pada peringkat tertentu. Segala kemahiran yang mereka pelajari dalam pendidikan al-Qur'an akan digunakan dalam kehidupan seharian mereka untuk mencapai kebahagiaan dunia dan akhirat.

Rujukan

- Abdul Hadi al-Fadli. (1979). *al-Qiraat al-Quraniyyat*, Beirut: Dar al-Majma' al-'Ilmi.
- Abdullah Nashih Ulwan. (1981). Pedoman Pendidikan Anak Dalam Islam, Terj. Saifullah Kamalie, Hery Noer Ali, Asy Syifa', Jilid 2, Semarang.
- Al-Juraysi, M. M. N. (t.th). Nihayah al-Qawl al-Mufid fi 'Ilm al-Tajwid. Kaherah: Maktabah al-Tawfiqiyyah, 29.
- Al-Razi, Abu Abdullah Muhammad bin Umar. (1420H). Mafatih al-Ghayb. Beirut: Dar Ihya al-Turath alArabiy. 14, 228-231.
- Asrol Hasan. (2012). Fun Iqra'- Alat Bantu Mengajar Baru di dalam Pembelajaran Asas al-Qur'an untuk Kanak-Kanak Pra sekolah. Malaysian Education Deans's Concil (MEDC): Memperkasa Minda Memacu Transformasi Pendidikan, hlm: 1-14.
- Hassan, J. (2018). Kepentingan Etika Tilawah al-Quran Dan Kesannya Terhadap Bacaan al-Quran. Jurnal 'Ulwan, 3(1), 132-145. Retrieved from <https://kuim.edu.my/journal/index.php/JULWAN/article/view/290/251>
- Imam Badr al-Din Muhammad az-Zarkasyi, *al-Burhan Fi Ulum al-Quran*, (Mesir: Isa al-Babi al-Halabi, t.th) Juz ke-1, cet. ke-2, Halaman 318.
- Imam Muhammad Ali As-Saboony, Mohd Ali. (1985). At-Tibyan fi Ulum al-Quran. Beirut: 'Alam al-Kutub.
- Kusniya & Arif Muchyidin. (2013). Pengaruh Penerapan Model Pembelajaran SAVI (Somatic, Auditory, Visual, and Intellectual) Terhadap Kemampuan Berpikir Geometri Siswa (Studi Eksperimental Terhadap Siswa Kelas VII Smp Negeri 1 Gegecik Cirebon Pada Pokok Bahasan Bangun Ruang Sisi Datar), Jurnal Eduma: Mathematics Education Learning And Teaching, 2(2); 20-31.
- Mohd Alwi Yusoff, Adel M Abdulaziz dan Ahmad Kamel Mohamed. (2003). Keberkesanan Iqra' Sebagai Kaedah Pembelajaran Membaca al-Quran. Prosiding Isu Semasa Pengajian Quran dan Sunnah, Kolej Universiti Islam Malaysia, 2.
- Muhammad Abduh. (1999). *Tafsir Juz 'Amma*, terj. Muhammad Baqir (Bandung: Mizan,.) p. 249.
- Nor Musliza Mustafa dan Mokmin Basri. (2015). Pembelajaran al-Quran berasaskan teknik dan gaya pembelajaran vak (visual, auditori dan kinestetik), Prosiding Seminar Wahyu Asas Tamadun, Oktober 2015, Universiti Sains Islam Malaysia.
- Norsyida Md Zin, Sedek Ariffin & Norhidayah Yusoff. (2014). Keberkesanan Teknik Iqra' dan Al-Baghdadi: Suatu Perbandingan, Jurnal Usuluddin, Vol. 40 (Julai-Disember 2014): 51-69.
- Nurfadilah Mohamad & M. Mustaqim Mohd Zarif. (2013). Penguasaan Kemahiran Tilawah al-Quran Menerusi Program j-QAF: Kajian Kes di Melaka, in Prosiding Seminar Kebangsaan Penyelidikan j-QAF 2013, Bangi: Islam Hadhari Institute, UKM & Islamic Education Division, Ministry of Education Malaysia, 19-20 June 2013, pp. 307-320.
- Nurfadilah Mohamad & Muhammad Mustaqim Mohd Zarif. (2011). Penguasaan Kemahiran Bacaan al-Qur'an Dalam Program j-QAF: Kajian Kes di Sekolah Kebangsaan Dato' Demang Hussin, Melaka, Kertas Kerja Seminar Wahyu Asas Tamadun Universiti Sains Islam Malaysia.
- Syeikh Muhammad Fu'ad 'Abd al-Baqi'. (1364). *al-Mu'jam al-Mufahras li Alfaz} al-Qur'an al-Karim*, Dar al-Kutub al-Miriyyah.
- Zulkifli Muhammad al-Bakri. (2012). *Kuasa Iqra: Menguasai Dunia Menikmati Akhirat*, (Kuala Lumpur: PTS Islamika SDN. BHD, 2012), p. 21.